

LIITE

Vieraslajistrategian toimenpiteet ja niiden toteutuminen

Kansallisen vieraslajistrategian osassa III tunnistettiin Suomessa vieraslajien aiheuttamia selkeästi todettuja välillisiä ja välittömiä haittoja sekä mahdollisia välillisiä ja välittömiä haittoja.

Tunnistettujen haittojen torjumiseksi esitettiin erilaisia toimenpiteitä. Strategian toimenpideohjelman yleiset toimenpiteet, jotka kohdistuvat ja vaikuttavat samanaikaisesti useisiin vieraslajeihin tai vieraslajiryhmiin, muodostavat vieraslajistrategian perustan.

Seuraavassa on esitetty nämä yleiset toimenpiteet sekä niiden toteutumisen tilanne strategian väliarvioinnin laatimisen hetkenä.

Yleiset toimenpiteet

1. Saatetaan vieraslajeja koskeva lainsäädäntö kattavaksi.

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toteutunut*

Haitallisia vieraslajeja koskeva lainsäädäntö on uudistettu:

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1143/2014, annettu 22 päivänä lokakuuta 2014, haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta tuli voimaan 1.1.2015.

Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2016/1141, annettu 13 päivänä heinäkuuta 2016, unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelon hyväksymisestä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 nojalla tuli voimaan 3.8.2016.

Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta (1709/2015) ja Valtioneuvoston asetus kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista (1725/2015) tulivat voimaan 1.1.2016.

Näiden lisäksi vieraslajeihin liittyen on tehty muutoksia ja tarkennuksia seuraaviin lakeihin: luonnonsuojelulaki, metsästyslaki, kalastuslaki.

2. Perustetaan asiantuntija- ja seurantaelin huolehtimaan vieraslajeja koskevien toimien seurannasta ja edistymisestä.

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toteutunut*

Maa- ja metsätalousministeriön yhteyteen perustettiin 31.5.2013 Vieraslajiasioiden neuvottelukunta, joka toimii kansallisen asiantuntijaelimenä vieraslajeja koskevissa kysymyksissä ja linjauksissa. Neuvottelukunnan toimikausi on 1.6.2013-31.5.2018.

Neuvottelukunnalla on Seurantajaosto, jonka tavoitteena on tukea Vieraslajiasioiden neuvottelukunnan työtä kansallisen vieraslajistrategian toimeenpanossa seurantaa kehittämällä ja torjuntatoimia seuraamalla. Seurantajaosto perustettiin Vieraslajiasioiden neuvottelukunnan kokouksessa 9.12.2013 ja sen toimiaika on 9.12.2013-31.5.2018.

Neuvottelukunta on kokoonpanoltaan laajapohjainen. Neuvottelukunnan jäsenet edustavat vieraslajien tutkimukseen, seurantaan ja leviämisen estämiseen liittyviä tahoja, kuten viranomaisia, tutkimuslaitoksia, alueellisia toimijoita ja järjestöjä. Neuvottelukuntaan kuuluu puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi 22 muuta jäsentä, heidän henkilökohtaiset varajäsenensä sekä kolme asiantuntijasihteeriä.

Neuvottelukunta on kokoontunut 10 kertaa. Lisäksi on pidetty sähköpostikokouksia. Neuvottelukunta on laatinut kannanottoja seuraavista teemoista:

- Vieraslajiasioiden neuvottelukunnan esitys Käsittele puutarhajäte oikein – estä vieraslajien leviäminen (lokakuu 2014)
- Vieraslajiasioiden neuvottelukunnan esitys Ohje taimimyymälöille vieraskasvilajien taimien myynnistä (lokakuu 2014)
- Heitteille jätetty kissa on haitallinen vieraslaji (toukokuu 2015)
- Jätä vieraslajit rajan taa – Ohjeita matkailijoille ja internetasiakkaille (toukokuu 2015)

Kansallisessa vieraslajiportaalissa julkaisemiensa tiedotteiden ja uutisten kautta neuvottelukunta on pyrkinyt lisäämään tietoa haitallisista vieraslajeista ja mahdollisista näitä koskevista torjuntatoimista.

3. Käynnistetään vieraslajeja koskeva viestintä ja koulutus.

3.1 Laaditaan viestintäsuunnitelma.

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toteutunut, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Viestintäsuunnitelma laadittiin maa- ja metsätalousministeriössä 7.12.2015 yhteistyössä eri vieraslajitoimijoiden kanssa. Viestintäsuunnitelma päivitettiin vieraslajiasioiden neuvottelukunnassa (käsitteily 7.12.2016) ja päivitetty versio hyväksyttiin 10.3.2016. Vieraslajiviestintäkalenteriin 2016 on listattu runsaasti viestintätoimenpiteitä ja kaikki neuvottelukunnassa mukana olevat tahot osallistuvat vieraslajiviestintään. Viestintäsuunnitelman toteutumisesta seuraa vieraslajiasioiden neuvottelukunta.

3.1.1. Laaditaan eri toimijoita koskevia oppaita haitallisista vieraslajeista

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Vieraslajeista on tehty lukuisia oppaita eri tahojen toimesta. Osa oppaista löytyy vieraslajiportaalista www.vieraslajit.fi:

- Torjutaan yhdessä haitalliset vieraslajit, Suomen luonnonsuojeluliiton opas, joka esittelee EU-asetuksen ja Suomen vieraslajilain ja -asetuksen lajiluettelon, 2016
<http://vieraslajit.fi/sites/default/files/sll-fi-vieraslajit%201.4%20pieni.pdf>
- Vieraslajien torjunta Lounais-Suomessa. Hyvät käytännöt, Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen raportti, 2013
http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/92360/Raportteja_63_2013.pdf?sequence=2
- Itämeren vieraslajiopas, Ljungberg, Reetta ja Puntila, Riikka. 2012. Vieraslajit: Opas tunnistukseen. 104 s. verkkojulkaisu. [URN:NBN:fi-fe2015120422223](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:fi-fe2015120422223)
- Puutarhan haitalliset vieraslajit, MMM, 2011
<http://vieraslajit.fi/sites/default/files/puutarhan-vieraslajit-haitalliset-esite-mmm-2011.pdf>
- Jättiputki erittäin haitallinen vieraslaji, MMM, 2011
<http://vieraslajit.fi/sites/default/files/Jattiputki-erittain-haitallinen-vieraslaji-esite-mmm-2011.pdf>

3.1.2 Käynnistetään ja toteutetaan kohdennettuja kampanjoita.

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Erilaisia vieraslajien torjuntakampanjoita on toteutettu kuntien, yhdistysten ja kansalaisjärjestöjen toimesta:

- Vieraslajit kuriin (VIKURI) –hanke 2010-2014 ym.
- MIRDINEC LIFE+ (Managing Invasive Raccoon Dog in North European Countries) ja sen After LIFE toiminta Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa työnimellä Pohjoismainen supikoirahanke. 2010 – 2013 ja 2014 - jatkuva toimintamalli

3.1.3 *Laaditaan viestintästrategia kasvintuotannon ammattilaisille.*

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta:

Tämä ei ole toteutunut.

3.1.4 *Laaditaan Suomen vieraslajeille suomen ja ruotsinkielinen nimistö.*

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Suomenkielisten nimien osalta strategian vieraslajinimistö on käsittelyssä Lajitietokeskuksen Lajitietotyöryhmässä. Suomenkielisiä nimiä on laadittu EU:n vieraslajiluettelon hyväksymisen yhteydessä (Luomus). VISEVARIS-hankkeessa annettiin nimiä joukolle vesieliöitä (Urho ym. 2012, liite 1).

http://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/530483/rkltlr2012_30.pdf?sequence=1

3.2 *Kehitetään vieraslajikoulutusta.*

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Helsingin yliopisto järjestää vieraslajeja koskevia kursseja. Aliens -kurssi (englanniksi) järjestetään joka toinen vuosi. Yliopistolla on laadittu vieraslajeihin liittyviä selvityksiä, gradu- ja väitöskirjatutkimuksia.

3.2.1 *Yleissivistävä koulutus.*

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Perusopetuksen ja lukion uusi opetussuunnitelma ei tunne sanaa vieraslaji, mutta vieraslajit sisältyvät mm. BI2-kurssiin ja joissakin oppimateriaaleissa niitä on aika laajasti kuvattu. Yo-kokeissa asiaa on välillä kysytty. Otollista olisi saada aikaan suurelle yleisölle suunnattu näyttely (jollainen luonnontieteellisessä museossa oli 1999).

3.2.2 *Ammatillinen koulutus.*

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Vieraslajiasiat ovat esillä vaihtelevasti. Vieraslajikursseja on järjestetty ainakin Helsingin yliopistossa. Useampia vieraslajiaiheisia opinnäytetöitä on tehty yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Oppimateriaaleja kaivataan.

Esimerkiksi Hämeen ammattikorkeakoulun (HAMKin) puutarhatalouden opiskelijoiden kolmannen vuoden moduuleihin kuuluu agroekologia, johon sisältyy invasiiviset kasvit ja vieraslajit. Rakennetun ympäristön hortonomiopiskelijoilla vastaava asia kuuluu ympäristön suunnitteluun. Toisella asteella näitä asioita opiskellaan ympäristöasioiden kanssa.

4 Perustetaan vieraslajiportaali

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toteutunut*

Kansallinen vieraslajiportaali avattiin 27.4.2014. Vieraslajiportaali www.vieraslajit.fi on kansallinen vieraslajitiedon pääpaikka. Sieltä löytyy tietoa vieraslajeista ja niiden torjunnasta. Portaalissa voi myös ilmoittaa vieraslajihavainnoistaan. Vieraslajiportaalista löytyy myös tietoa vieraslajilainsäädännöstä sekä kuvaukset vieraslajihankkeista sekä erilaisia tuotoksia. Vieraslajiportaalin kehittäminen ja havaintoaineistojen lisääminen sinne jatkuu edelleen.

5 Luodaan varhaisvaroitusjärjestelmä sekä vieraslajien seuranta.

5.1 Luodaan Suomeen vieraslajien varhaisvaroitus- ja torjuntajärjestelmä ja vahvistetaan edellytyksiä toteuttaa ennakoivaa torjuntatyötä

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Varhaisvaroitus- ja torjuntajärjestelmää kehitetään VISAKE- eli Vieraslajien varhaisvaroitus- ja seurantajärjestelmän kehitys ja tahattomien leviämisylien hallinta –hankkeessa. Luonnontieteellisen keskusmuseo, Luonnonvarakeskus sekä Suomen ympäristökeskus kehittävät järjestelmää ja kokoavat aineistoja yhteen MMM:n tutkimus- ja kehittämisrahoituksella vuosien 2015-2016 aikana. VISAKE -hanke kehittää varhaisvaroitusjärjestelmän yhteensopivaksi EU:n vieraslajiasetuksen mukaisesti luotavan järjestelmän (EASIN) kanssa.

5.2 Kehitetään nykyistä lajistoseurantaa vieraslajihavainnointia palvelevaksi

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Vieraslajiportaalin yhteyteen kehitetään haitallisten vieraslajien seurantajärjestelmä nk. VISAKE -hankkeen tuloksena.

Varsinaista järjestettyä vieraslajiseurantaa ei ole olemassa, muita seurantoja on:

Esim. Vieraslajien seuranta osana Itämeren seurantaohjelmaa

http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Meri/Itameren_tilan_seuranta

Ljungberg et al. 2011. Vieraslajien havaitseminen Suomen merialueen seurannoissa.

Suomen ympäristö 10/2011 <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/37026>

Kasvintuhoojien ja rikkakasvien seurannat tukevat vieraslajiseurantaa ja varhaisia toimenpiteitä tuhojien maahan asettumisen ja leviämisen ehkäisemiseksi.

Vieraslajiseurannan kehittäminen ja ylläpito vaatii lisäresursseja.

Eri vieraslajihankkeet (VISEVARIS-, HAVINA- sekä VISAKE-hankkeet) ovat edistäneet vieraslajien seurantaa ja sen järjestämistä.

6 Kehitetään kansallista vieraslajeja koskevaa riskinarviointijärjestelmää.

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty*

Vieraslajiasioiden neuvottelukunta hyväksyi 10.3.2016 vieraslajien haitallisuuden arviointikriteerit. Kriteerien avulla pyritään selkeyttämään ja yhdenmukaistamaan haitallisuuden arviointia. Kriteerien avulla on tarkoitus arvioida etenkin uusien vieraslajien haitallisuutta.

EU:n vieraslajiasetuksen toimeenpanon kautta luetteloitavat EU:n haitalliset vieraslajit hyväksytään vieraslajiluetteloon asetuksen edellyttämän riskinarvioinnin ja siihen liittyvien kriteerien kautta.

7. Lisätään vieraslajitutkimusta sekä erityisesti riskinarviointia palvelevaa tutkimusta.

7.1 Perustetaan vieraslajit -tutkimusohjelma ja käynnistetään vaikutusten tutkimus

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Erillistä vieraslajit -tutkimusohjelmaa ei ole perustettu, mutta pienempiä, tarkasti kohdennettuja, vieraslaji -selvitys- ja kehittämishankkeita on toteutettu ja edelleen käynnissä:

- VISEVARIS Merialueemme vieraslajien seurannan, varhaisvaroitusjärjestelmän ja riskinarvioinnin kehittäminen (2010-2011)
- HAVINA Haitallisten vieraslajien hallinta ja tietoisuuden lisääminen - tutkimushanke (2012-2014)

- VISAKE Vieraslajien varhaisvaroitus- ja seurantajärjestelmän kehitys ja tahattomien leviämistä hallinta (2015-2016)
- EU-HAVI EU:n haitallisten vieraslajien levinneisyys ja hallintatoimenpiteet (2016-2017)

7.2 Valmistellaan kasvinsuojelun tutkimusstrategia

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta:

Toimenpide ei ole edennyt tutkimusstrategian osalta. Tulokas- ja vieraslajitutkimus on kiinteä osa kasvinsuojelututkimusta. Kasvinsuojelututkimus tukee vieraslajiseurantaa ja varhaisia toimenpiteitä tuhoajien maahan asettumisen ja leviämisen ehkäisemiseksi.

Kasvinsuojelun tutkimus on myös mm. osa MMM:n tutkimusstrategiaa. Kasvinsuojelun tutkimukseen ja kasvintuhoojien tieteelliseen riskienarviointiin on osoitettu varoja vuosittain. Maatilatalouden kehittämisrahaston (Makera) rahoitushauissa on ollut kasvintuhoojiin liittyviä painopisteitä ja MMM osallistuu kasvinterveystutkimuksen rahoittajien eurooppalaiseen verkoston (Euphresco) toimintaan.

8. Luodaan valmiudet estää haitallisten vieraslajien maahantulo ja käynnistää maahan päässeiden haitallisten vieraslajien nopeat torjuntatoimet.

8.1 Rajoitetaan haittaa aiheuttavien tarkoituksella tuotujen vieraslajien maahantuontia, myyntiä ja edelleen levittämistä

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

EU:n vieraslajiasetus sekä kansallinen vieraslajilaki sekä -asetus määräävät ne haitalliset vieraslajit, joiden maahantuonti, myynti ja edelleen levittäminen on kielletty.

Kansallisesti vieraslajien maahantuonnista sekä internetkaupasta on laadittu ohjeistuksia: mm. Vieraslajiasioiden neuvottelukunnan esitys Jätä vieraslajit rajan taa - Ohjeita matkailijoille ja internetasiakkaille (toukokuu 2015)

8.2 Lisätään toimia laivojen mukana kulkevien vieraslajien leviämisen rajoittamiseksi

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Toteutumassa. Painolastivesiyleissopimus tulossa voimaan mahdollisesti tulee voimaan 8 syyskuuta vuonna 2017. Samana päivänä tulee voimaan myös Merenkulun ympäristönsuojelulain muutokset, joilla painolastivesiyleissopimuksesta säädetään kansallisesti.

<http://www.lvm.fi/-/suomi-ratifioi-painolastivesien-kasittelya-koskevan-kansainvalisen-yleissopimuksen>

8.3 Selvitetään tuloreittejä ja kehitetään tuloreittien valvontaa

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty*

Tuloreittejä on selvitetty osana HAVINA Haitallisten vieraslajien hallinta ja tietoisuuden lisääminen – tutkimushanketta (2012-2014)

[https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-
evirasta/julkaisut/julkaisusarjat/kasvit/kasvintuhoojien-leviamisvaylat-ja-
kasvintuhoojien-uhkaaman-tuotannon-arvo.pdf](https://www.evira.fi/globalassets/tietoa-
evirasta/julkaisut/julkaisusarjat/kasvit/kasvintuhoojien-leviamisvaylat-ja-
kasvintuhoojien-uhkaaman-tuotannon-arvo.pdf)

Lisäksi FinnPRIO-hankkeessa kehitettiin nopean FinnPRIO-priorisointimalli, jonka avulla Suomen kasvinterveyttä mahdollisesti uhkaavat kasvintuhoojat voidaan tunnistaa suuresta joukosta kasvintuhoojia arvioimalla niiden riskiä yhdenmukaisin kriteerein. <http://link.springer.com/article/10.1007/s10530-016-1123-4>

Myös VISAKE eli Vieraslajien varhaisvaroitus- ja seurantajärjestelmän kehitys ja tahattomien leviämisyölyjen hallinta -hankkeessa kartoitetaan haitallisten vieraslajien leviämisyölyjä. Tarkoituksena on selvittää ne haitallisten vieraslajien merkittävimmät tahattomat leviämisen reitit, joiden hallitsemiseksi tarvitaan erityistä suunnitelmaa toimenpiteistä, joilla leviäminen voidaan estää.

8.4 Vahvistetaan ennakoivaa torjuntatyötä

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Kansallisen vieraslajiportaalin kautta on saatavilla tietoa haitallisten vieraslajien tunnistamisesta sekä mm. torjuntatoimista. Portaalissa tiedotetaan ajankohtaisista vieraslajiasioista, joilla useilla on ennakoivaa torjuntatyötä tukeva rooli.

Tiedotettu vieraslajien haitoista.

9. Kannustetaan vapaaehtoisein kansalaistoimiin haitallisten vieraslajien torjunnassa.

9.1 Aktivoidaan yhdistyksiä ja viljelijöitä hakemaan tukea haitallisten vieraslajien

poistamiseksi

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Maatalouden perustuen, ympäristökorvauksen ja viljelijätukien täydentäviin ehtoihin (Hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimukset) on vuonna 2016 lisätty jättiputkien torjunta maatalousmaalta. Em. tukien ja ympäristökorvauksen vaatimuksena on täydentävien ehtojen noudattaminen. <http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/taydentavat-ehdot/Sivut/Taydentavat-ehdot.aspx>

Lisäksi ei-tuotannollisten investointien korvaukseen kuuluvaan perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten alkuraivaukseen ja aitaamiseen sisältyy korvattavina kustannuksina laidunnusta haittaavan vieraslajikasvillisuuden poistaminen. Kustannukset ml. suunnittelukustannukset, voidaan korvata, jos se on perusteltu hankkeen tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Korvausta voi hakea aktiiviviljelijä tai rekisteröity yhdistys. Investointikorvausta alkuraivaukseen ja aitaamiseen voidaan myöntää kerran ennen maatalousluonnon monimuotoisuuden hoito -sopimuksen tekemistä kohteelle. <http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/ei-tuotannolliset-investoinnit/Sivut/perinnebiotoopit.aspx>

Myös maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito - ympäristösopimuksen mukaisiin hoitotoimenpiteisiin voi kuulua vieraslajien poisto. Viisivuotista ympäristösopimusta voivat hakea aktiiviviljelijät tai rekisteröidyt yhdistykset. <http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/ymparistosopimukset/Sivut/default.aspx>

Rahoitusta on haettavissa myös muista haitallisten vieraslajien torjunnan rahoituslähteistä http://vieraslajit.fi/sites/default/files/Rahoitus_vieraslajit%20lokakuu%202015.pdf

9.2 Tuetaan järjestöjen vieraslajityötä

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Haitallisten vieraslajien torjunnan rahoituslähteitä on kartoitettu erillisessä selvitystyössä: http://vieraslajit.fi/sites/default/files/Rahoitus_vieraslajit%20lokakuu%202015.pdf

10. Kehitetään rahoitusmekanismeja haitallisten vieraslajien torjumiseksi.

10.1 Vahvistetaan nykyisiä ja kehitetään uusia kansallisen ja EU-tason rahoituksen keinoja ja lähteitä

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Rahoitusmekanismeja selvitettiin osana HAVINA-hanketta:

http://www.ieep.eu/assets/1395/Kettunen_at_al_2014_review_of_instruments_financing_IAS_action_FINAL_June_2014.pdf

Haitallisten vieraslajien torjunnan rahoituslähteitä on kartoitettu erillisessä selvitystyössä:

http://vieraslajit.fi/sites/default/files/Rahoitus_vieraslajit%20lokakuu%202015.pdf

11. Varmistetaan, ettei Suomen kautta leviä haitallisia vieraslajeja rajojen yli.

11.1 Varmistetaan, ettei Suomi toimi haitallisten vieraslajien levittäjänä tai kauttakulkumaana

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty*

EU:n vieraslajiasetuksen toimeenpano sisältää EU:n haitallisten vieraslajien luetteloon sisältyvien vieraslajien maahantuonti- ja levittämiskiellon EU:n sisällä.

12. Toimitaan kansainvälisesti vieraslajien torjumiseksi.

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Kansainvälisen biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (CBD <https://www.cbd.int/invasive/>) avulla torjutaan myös haitallisia vieraslajeja. Sopimus on asettanut tavoitteeksi, että vuoteen 2020 mennessä on tunnistettu ja asetettu tärkeysjärjestykseen haitalliset vieraslajit ja niiden leviämisyvälät sekä että erityisen haitalliset vieraslajit on saatu hallintaan.

NOBANIS - (The European Network on Invasive Alien Species)-

<https://www.nobanis.org/> on alueellinen vieraslajiverkosto. Sen tehtävänä on edistää, ja siinä on edistetty vieraslajiyhteistyötä lähialueilla. NOBANIS viranomaisverkoston sihteeristö on nyt siirtymässä Tanskasta Islantiin, koska Tanska ei ole enää voinut rahoittaa sihteeria hankkeelle. Islannin NOBANIS verkoston jäsen tarjoutui ensimmäisenä vapaaehtoisena vastaamaan verkoston sihteeripalveluista. SYKE (Suomen ympäristökeskus) on osallistunut NOBANIS verkoston toimintaan ja sen perustamiseen.

EU-COST TD1209 (European Information System for Alien Species) http://www.cost.eu/COST_Actions/fa/TD1209 on EU:n alueella toimiva yhteistyöverkosto. Sen tehtävänä on edesauttaa vieraslajitiedon keruuta ja välitystä liittyen EU:n vieraslajistrategian toimeenpanoon. SYKE on osallistunut COST-hankkeen perustamisesta v. 2013-lähtien. EU-COST hanke päättyy v. 2017 alussa. Viimeinen COST hallintokomitean kokous oli syyskuussa 2016.

SYKE on myös osallistunut vieraslajitutkijoiden tapaamisiin. NEOBIOTA - tutkijatapaamiset ovat joka toinen vuosi EU:n alueella. Tämän vuoden osallistuminen jouduttiin peruuttamaan rahoitusongelmien vuoksi.

Vieraspetojen leviämisen pysäyttämiseksi on tehty pohjoismaista yhteistyötä vuodesta 2010 alkaen. Toiminta käynnistyi täydessä mitassa MIRDINEC LIFE+ hankkeessa vuosina 2010-2013, jonka jälkeen työtä on jatkettu yhteispohjoismaisella rahoituksella Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Työtä tukee Ruotsin, Suomen ja Norjan valtioshteerien allekirjoittama aiesopimus.

MIRDINEC –hankkeen aikana supikoiran ja muiden vieraspetojen osalta toimi yhteispohjoismainen referenssiryhmä, joka uudelleenkäynnistettiin vuonna 2015. Suomesta ryhmässä on mukana Suomen riistakeskuksen edustaja ja vuodesta 2016 alkaen myös Metsähallituksen Erän sekä Ahvenanmaan maakuntahallinnon edustajat. Ryhmän tavoitteena on jakaa tietoa ja parhaita käytäntöjä vieraspetojen torjunnassa sekä kehittää yhteispohjoismaista toimintamallia lajien leviämisen pysäyttämiseksi. Lapissa painopisteenä on supikoira ja Etelä-Ruotsissa supikoira ja pesukarhu.

12.1 Varmistetaan, että kehitysyhteistyöhankkeiden tai muun kansainvälisen yhteistyön kautta ei levitetä haitallisia vieraslajeja

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Tähän toimenpiteeseen ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Tiedossamme on mm. , että tämä ei ole toteutunut esimerkiksi Tansanian Southern Highlandsilla The Private Forestry Programme – PFP bilateral Programme between the governments of Tanzania and Finland (since 2014) –hankkeessa, jossa on käytetty vieraspuulajeja (suluissa alkuperä)[*Eucalyptus grandis* (Australia), *Eucalyptus urograndis* (hybridilaji), *Pinus maximinoi* (Keski-Amerikka), *Pinus oocarpa* (Keski-Amerikka), *Pinus patula* (Keski-Amerikka), *Pinus tecunumanii* (Keski-Amerikka)]

Kohdennetut lajikohtaiset toimenpiteet

Kaikkia vieraslajeja koskevien toimenpiteiden lisäksi tarvitaan kohdennettuja lajikohtaisia toimenpiteitä, joita käsiteltiin vieraslajistrategian toimenpideohjelmassa.

Seuraavassa on esitetty nämä kohdenneet lajikohtaiset toimenpiteet sekä niiden toteutumisen tilanne strategian väliarvioinnin laatimisen hetkenä:

13. Torjutaan Itämeren ja sisävesien vieraslajien aiheuttamia haittoja.

13.1 Kehitetään paikallisia torjuntakeinoja Itämeren vieraslajeihin

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Vieraslajisimpukoita ja kiinni-istuvia muita lajeja (vaeltajasimpukka, valesinisimpukka, merirokko) torjutaan paikallisesti ydinvoimaloiden jäähdytysvesialueilla ja purkupuutissa, joissa ne helposti aiheuttavat veden virtauksen hidastumista ja jopa tukkiutumista. Kemiallinen torjunta on yksi pääkeinoista. Torjuntaa tehdään säännöllisesti ja jatkuvasti.

Vieraslajineuvottelukunnan haitalliseksi luokittelman hopearuutanan aiheuttamaa uhkaa ja haittoja on vähennetty (Salossa ja Helsingissä) lisääntymisvesiin kohdenneetuilla tehokalastuksilla ja myös petokalaistutusta on kokeiltu. Mustatäplätokkon käytön lisäämiseksi on järjestetty ongintakilpailuja.

Vieraslajien seuranta ei varsinaisesti ole HELCOMin ohjeistuksessa. Siellä todetaan että tietoa lajeista saadaan muiden ohjelmien yhteydessä (kasvi- ja eläinplanktonseuranta, pohjaeläinseuranta) mutta vieraslajeihin kohdistuvaa seuranta ei ole. Satamaseurantaprotokolla on kehitetty mutta vain Viro toistaiseksi noudattaa sitä. Suomenkin merenhoidon seurantaohjelmassa satamaseuranta on mainittu mutta resursseja sen toteuttamiseen ei ole vielä löytynyt

13.2 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Puronieriä

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Eräissä alueellisissa hoito- ja käyttösuunnitelmissa on mainintoja siitä, ettei puronieriää tulisi istuttaa. Istutuksia on myös käytännössä vähennetty.

13.3 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Täpläräpu

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Kansallisen rapustrategian 2013-2022 päivitys on käynnistynyt ja toteutetaan vuosina 2016-2017.

Täplärapu sisältyy EU:n haitallisten vieraslajien luetteloon eli sitä koskee EU:n vieraslajiasetuksen mukaiset rajoitukset, mm. istutukset uusiin vesistöihin on kielletty.

13.4 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Rapurutto, As- ja Ps1-tyypit

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Kansallisen rapustrategian 2013-2022 päivityksellä (2016-2017) vaikutetaan myös rapuruton leviämisen torjuntaan.

13.5 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Isosorsimo

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Seurantaa on tehty osana Vesienhoidon seurantaa. Muutamassa säännöstelyn kehittämishankkeessa (meneillään Pirkanmaan säännöstelyn kehittäminen) on korostettu kevättulvan palauttamista.

13.6 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Kanadanvesirutto

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Seurantaa on tehty osana Vesienhoidon seurantaa. Laji leviää aggressiivisesti Kuusamossa, jossa Ely-keskus on painottanut seurantaa vesiruttojärviin.

Tutkimus- ja kehittämishankkeita, joissa vesiruttoseurantaa on edistetty:

- Nesslingin säätiön rahoittama hanke Vesiruton leviäminen Kuusamossa. Kartoituksen lisäksi hankkeessa on käsitelty Phoslockilla (Lantaanisavi) suojainen lahti vesiruton torjumiseksi
http://yle.fi/uutiset/vesirutto_antautuu_testikemikaalille_kuusamossa/67566

- KITKAMUHA-Eakr -hankkeessa on kartoitettu leviämistä Kitka-järvillä ja laadittu mm. riskikartta leviämiskohteista.
<http://www.syke.fi/hankkeet/kitka-muha>
- ELODEA-Eakr -hankkeessa selvitetään Vesiruton hyötykäyttöä (biokaasutus, rehu yms.) ja pyritään edistämään raivausmenetelmiä yms.
http://www.syke.fi/fi-Fi/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittamishankkeet/Hankkeet/Vesiruton_hyotykaytto_riesasta_raakaaineeksi_Elodea

Metsähallituksen hallinnoima Freshabit IP LIFE –hanke tuottaa sisävesikartoitusten myötä lisätietoa sisävesien vieraslajeista, ja hankkeessa on jonkin verran myös vieraslajien torjuntatoimia.

14. Torjutaan vieraiden maaselkärankaisten aiheuttamia haittoja.

14.1 Turvataan pienpetopyynnit: Minkki ja supikoira

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Molemmat lajit ovat ehdolla EU:n vieraslajiluetteloon.

Minkin ja supikoiran pienpetopyynnit jatkuvat toistaiseksi:

Metsähallituksen luontopalvelut on jatkanut aiempaa tehokkaammin ja organisoidummin vieraspetojen (minkki, supikoira) pyyntiä. Pyynti painottuu Etelä-Suomeen, mutta sitä on tehty myös Pohjanmaan rannikkoalueella. Vuonna 2016 pyynti kohdistui tehostetusti seitsemälle saaristolinnuston kannalta priorisoidulle alueelle Itäisen Suomenlahden ja Saaristomeren välillä. Lisäksi jatkettiin jo aiemmin aloitettuja pyyntejä. Vuonna 2017 toiminta laajenee n. 15 uudella pyyntialueella. Toiminta perustuu vapaaehtoisen metsästäjäverkoston toimintaan ja Metsähallituksen Luontopalvelujen heille antamaan tukeen. Alueille laaditaan pyyntisuunnitelmat ja vapaaehtoiset sitoutuvat pyynteihin keväällä ja syksyllä. Toiminnan tavoitteena on luoda ja ylläpitää saaristoon minkistä ja supikoirista vapaita alueita ja näin suojella linnustoa ja muuta lajistoa, joka kärsii vieraspetojen saalistuksesta.

Metsästysseurat tekevät jatkuvaa paikallista minkin ja supikoirakannan hallintaa koko maan mittakaavassa. Metsästysseurojen toiminta on vapaaehtoista, ja pyyntiponnistukset ovat seurakohtaisia. Monilla alueilla koordinoitulla tehopyynnillä on saatu minkki ja supikoirakanta pidettyä varsin matalana, varsinkin kun toiminta on

aloitettu heti kun lajit ovat levinneet alueelle. Suurelta osin pienpetopyyntiä tulisi merkittävästi tehostaa.

Pohjois-Suomessa on vuodesta 2010 alkaen torjuttu supikoiran leviämistä Skandinaviaan Pohjoismaisilla yhteistyöhankkeilla. Toiminta käynnistettiin Ruotsin koordinoimalla MIRDINEC LIFE+ hankkeella 2010-2013 ja sitä on jatkettu erillisillä vuotuisilla hankkeilla 2014 alkaen. Suomessa hanketta koordinoi ja rahoittaa Suomen riistakeskus yhdessä Metsähallituksen Erän, Ruotsin ja Norjan kanssa

Suomessa supikoiransaalessa on arvioitu 150 000-170 000 yksilöksi vuodessa.

14.2 Laaditaan kannansäätelysuunnitelmat: Muun muassa villikani, minkki, supikoira, kanadanmajava

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty*

Supikoiralle on laadittu epävirallinen kannanhoitosuunnitelma osana MIRDINEC LIFE+ hanketta Suomen riistakeskuksen toimesta

http://riista.fi/wp-content/uploads/2013/03/Supikoiran_kannanhoitosuunnitelma.pdf

Majavakantojen hoidon toimenpideohjelma on valmisteltu Suomen riistakeskuksessa alkuvuodesta 2016 ja se on tulossa lausunnolle loppuvuodesta 2016.

Muiden kannansäätelysuunnitelmien laadinta ei ole edennyt, mutta toimenpide tulee ajankohtaiseksi, jos minkki ja supikoira päätyvät EU-listalle.

14.3 Säädelään riista- ja kotieläintarhausta sekä parannetaan lemmikkieläinneuvontaa

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

EU:n haitallisten vieraslajien luetteloon on sisällytetty useita Suomessa lemmikkieläiminä pidettyjä lajeja, joita säädelään nyt EU:n vieraslajiasetuksen kautta. Myös kansallisen vieraslajiasetuksen (kansallisen vieraslajiluettelon) kautta säädelään erikseen osoitetuin rajoituksin eri lemmikkieläimiä.

Monet haitalliset vieraslajit tarhakarkulaisia esim. HAVINA-raportti

http://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/519961/rktltr2014_10.pdf?sequence=1

Vieraslajiasioiden neuvottelukunta on laatinut lemmikkieläimiin liittyvät kannanotot:

- Heitteille jätetty kissa on haitallinen vieraslaji (toukokuu 2015)

- Jätä vieraslajit rajan taa - Ohjeita matkailijoille ja internetasiakkaille (toukokuu 2015)

15. Torjutaan maaympäristöjen vieraskasvien aiheuttamia haittoja.

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

EU:n haitallisten vieraslajien luetteloon ja kansalliseen asetukseen kuuluvia kasvilajeja koskevat tietyt rajoitukset ja kiellot: Lajin maahantuonti, kasvatusta, myynti ja muu hallussapito sekä ympäristöön päästäminen on kielletty.

EU:n luettelon kasvilajit:

- pilvisutilatva *Baccharis halimifolia* L
- armenianjättiputki *Heracleum sosnowskyi* Mandenov
- persianjättiputki *Heracleum persicum* Fischer
- piinahelmikki *Parthenium hysterophorus* L.
- purppurakudzu *Pueraria montana* (Lour.) Merr. var. *lobata* (Willd.) (*Pueraria lobata* (Willd.) Ohwi)
- raastotatar *Persicaria perfoliata* (L.) H. Gross (*Polygonum perfoliatum* L.)
- karheviuhkalehti *Cabomba caroliniana* Gray
- kellusvesihyasintti *Eichhornia crassipes* (Martius) Solms
- sumasammakonputki *Hydrocotyle ranunculoides* L. f.
- afrikanvesihäntä *Lagarosiphon major* (Ridley) Moss
- lauttarusolehti *Ludwigia grandiflora* (Michx.) Greuter & Burdet
- loikorusolehti *Ludwigia peploides* (Kunth) P.H. Raven
- keltamajavankaali *Lysichiton americanus* Hultén & St. John
- isoärviä *Myriophyllum aquaticum* (Vell.) Verdc.

Kansallisen asetuksen sisältämät kasvilajit:

- kaukasianjättiputki *Heracleum mantegazzianum*

15.1 Lisätään tietoisuutta puutarhajätteiden merkityksestä vieraslajien leviämisreittinä ja selvitetään puutarhajätteiden asianmukaisen käsittelyn esteet

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Vieraslajiasioiden neuvottelukunnan esitys Käsittele puutarhajäte oikein – estä vieraslajien leviäminen (lokakuu 2014)

Kuntien ja toimijoiden ohjeistuksia laadittu.

15.2 Parannetaan täyttömaiden ja läjitysten käsittelymenetelmiä sekä kiinnitetään erityistä huomiota kasvualustojen puhtauteen

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Kansallinen vieraslajilaki, 5 §, säätelee toimijan huolehtimisvelvollisuudesta: Toimijan on huolehdittava siitä, ettei hänen tuottamassaan, varastoisassaan, markkinoille saattamassaan, kuljettamassaan, välittämässään, myymässään tai muuten luovuttamassaan tuotteessa tai aineistossa ole unionin luetteloon kuuluvaa tai kansallisesti merkityksellistä haitallista vieraslajia, joka tuotteen tai aineiston mukana voi levitä toimijan hallinnassa olevan alueen ulkopuolelle. Tämä ei koske tavarain tai aineiston varastointia tai kuljettamista toisen lukuun.

15.3 Täydennetään talousmetsien hoitosuosituksia ja metsäsertifiointikriteerejä sekä täsmennetään luonnonsuojelun alueiden ja ulkoilun alueiden hoitoa

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Valtion metsätalouden alueiden osalta tilanne on seuraava:

- Tietoja vieraslajien esiintymisestä (erityisesti jättiputkista) valtion mailta on pyritty keräämään, jotta jossain vaiheessa on mahdollista ryhtyä torjumaan niitä. Toistaiseksi ainakin metsätalouden alueilta tietoja on kertynyt hyvin vähän.
- Metsätalouden ympäristöoppaan päivitys aloitetaan tämän vuoden lopulla, jolloin myös vieraslajeja koskeva osio päivitetään.
- Käytössä on ollut PEFC-sertifiointi, jonka kriteerit päivitetään viiden vuoden välein (uudistettu viimeksi 2013-2014) <http://www.pefc.fi/pages/fi/asiakirjat-ja-materiaalit/pefc-fi-2014--standardit.php>

Metsähallituksen luontopalvelut on tehnyt toimenpiteitä kymmenillä valtion ja yksityisillä suojelun alueilla haitallisten vieraskasvilajiesiintymien poistamiseksi. Erityisesti poistotoimia on kohdistettu kurtullehtiruusuun, jättipalsamiin, lupiiniin ja terttuseljaan sekä keltamajavankaaliin. Toimia on tehty ennen kaikkea talkootyönä, ja talkoisiin on osallistunut lukuisa joukko vapaaehtoistyöntekijöitä. Systemaattista tiedonkeruutasuojelun alueiden ja valtion talousmetsien vieraslajiesiintymistä muun maastotyön ohella on käynnistetty, ja haitallisten vieraskasvien poistoa on tarkoitus jatkossa tehdä aiempaa suunnitelmallisemmin. Tärkeää on myös haitallisten vieraskasvien leviämisen estäminen ympäröiviltä alueilta suojelun alueille, ja toimien kohdentaminen priorisoidun alueille.

Kestävän metsätalouden tukijärjestelmään eli Kemera-tukiin kuuluvaa metsäluonnon hoitohankkeisiin tarkoitettua tukea voidaan myöntää metsäluonnon haitallisten vieraskasvilajien hävittämiseen ja niiden leviämisen estämiseen metsätalouden maalla

http://www.metsakeskus.fi/tuki-metsaluonnon-hoitohankkeisiin#.V7vTf3rD_v9

<http://www.metsafi-lehti.fi/metsahallitus/haitallisista-vieraslajeista-lainsuojattomia-216>

Tieympäristö Liikennevirasto 2014: Viherrakentaminen ja hoito tieympäristössä – ohjeistus

http://www2.liikennevirasto.fi/julkaisut/pdf8/lo_2014-18_viherrakentaminen_hoito_web.pdf

15.4 Laaditaan vapaaehtoiset toimintaohjeet puutarha-alalle

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty*

Vieraslajiasioiden neuvottelukunnan esitys Ohje taimimyymälöille vieraskasvilajien taimien myynnistä (lokakuu 2014)

15.5 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Kurtturuusu, komealupiini ja jättipalsami

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty, toimenpide luonteeltaan jatkuva*

Useita paikallisia merkittävilta osin vapaaehtoistyöhön perustuvia torjuntakampanjoita on jo toteutettu ja tietoisuutta lajien haitoista ja torjuntakeinoista on lisätty. Tarve on kuitenkin jatkuva.

Esimerkiksi strategian tavoitteena on laatia rannikolle ja saaristoon valtakunnallinen toimintaohjelma kurtturuusun torjumiseksi ja leviämisen estämiseksi. Tätä työtä ei ole aloitettu, vaikka sen tulisi olla selkeä prioriteetti. Alueellisia toimintaohjelmia tulisi laatia ja toteuttaa myös komealupiinin ja jättipalsamin kohdalla.

16. Hävitetään jättiputket Suomesta kokonaan.

16.1 Toimeenpannaan erityisiä toimenpiteitä: Otetaan tavoitteeksi hävittää jättiputket Suomesta

Selvitys toimenpiteen toteutumisesta: *Toimenpide käynnistetty*

Yksi strategian selkeä tavoite on hävittää jättiputket Suomesta vuoteen 2025 mennessä. Vieraslajilainsäädäntö edellyttää nyt jättiputkien hävittämisen, mutta käytännön toimissa tarvitaan vahvaa lisäystä resursseihin, joka edellyttää alueellisen ympäristöhallinnon sekä kuntien ympäristöhallinnon vahvistamista, jotta neuvontaa ja torjunta-apua voidaan tarjota.

Jättiputken hävityskampanjoita on jo toteutettu ja jättiputkien torjuntatarpeesta tiedotettu eri tahojen toimesta. Tarve on jatkuva, ja urakkaa edelleen jäljellä. Jättiputkien torjuntatarpeen myötä on kehittynyt siihen erikoistunutta uutta yritystoimintaa.

Jättiputkien torjunta on saanut tukea uudesta vieraslajilainsäädännöstä. EU:n vieraslaji asetukset, EU:n haitallisten vieraslajien luettelo ja Kansallinen vieraslajiasetus velvoittavat jättiputkien torjuntaan. Jättiputkien maahantuonti, kasvatusta, myynti ja muu hallussapito sekä ympäristöön päästäminen on kielletty.

Maatalouden perustuen, ympäristökorvauksen ja viljelijätukien vaatimuksena on täydentävien ehtojen noudattaminen. Täydentäviin ehtoihin (Hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimukset) on vuonna 2016 lisätty jättiputkien torjunta maatalousmaalta.

EU-HAVI EU:n haitallisten vieraslajien levinneisyys ja hallintatoimenpiteet -hankkeessa selvitetään jättiputkien levinneisyyttä ja torjuntatoimien priorisointia.